

Asia: VN/26873/2024

Lausuntopyyntö: Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumisesta annetun direktiivin (NKV-direktiivi) täytäntöönpano; työryhmän mietintö

Direktiivin suhde nykytilaan

Mitä huomioita teillä on kansallisen nykytilan ja direktiivin suhteen arvioinnista? Pyydämme arviossanne keskittymään siihen, mitä direktiivi näkemyksenne mukaan edellyttää vähimmäistasolla.

Pidämme työryhmän arviota pääosin perusteltuna, mutta esitämme seuraavat huomiot:

- 1) Vähimmäistasoa on arvioitava käytännön toteutumisen kautta. Direktiivin tarkoitus ei täyty pelkällä muodollisella sääntelyllä, vaan edellyttää, että uhri tosiasiallisesti saa suojelua, tukea ja palveluja oikea-aikaisesti.
- 2) Ongelman laajuus puoltaa vähimmäistasoa kunnianhimoisempaa täytäntöönpanoa. EU:n perusoikeusviraston 2024 tutkimuksessa Suomi on kärkisijoilla naisiin kohdistuvassa väkivallassa, joten kansallinen tarve on ilmeinen.
- 3) Palvelujen saatavuus on tunnistettava osaksi nykytila-arviota. Seksuaaliväkivallan uhrien palvelujen alueellinen saatavuus voi vaihdella, eikä arvio nykytilan riittävyydestä ole tältä osin täysin kattava.

Keskeiset ehdotukset

Mikä on näkemyksenne esityksen keskeisistä ehdotuksista ja suhteesta direktiivin edellyttämään vähimmäistasoon? Pyydämme kommentoimaan jokaista kohtaa erikseen kunkin otsikon alle.

-

Asiantuntijan suojelun tarpeen arviointia koskeva ehdotus

Kannatamme ehdotusta. Esitämme seuraavat täydennykset:

- 1) Arvioinnin on oltava yhdenmukaista koko maassa. Eri poliisiyksiköiden käytäntöjen tulee perustua samaan, laadukkaaseen riskinarviointimalliin, jotta uhrit ovat yhdenvertaisessa asemassa asuinpaikasta riippumatta.

- 2) Arvioinnin tulee aina kattaa samassa taloudessa asuvat lapset ja johtaa tarvittaessa viipymättä lastensuojeluilmoitukseen ja palveluohjaukseen.
- 3) Arvioinnin on johdettava konkreettisiin toimiin. Pelkkä uusiutumisriskin kirjaaminen ei riitä, vaan sen tulee käynnistää suojaavat toimenpiteet ja ohjaus tukeen.
- 4) Henkilötietojen vaihto on rajattava välttämättömään ja sen on täytettävä PL 10 §:n täsmällisyys- ja välttämättömyysvaatimukset.

Rikoslain muuttamista koskeva ehdotus

Kannatamme uutta rangaistussäännöstä. Esitämme seuraavat täydennykset:

- 1) Suhde sananvapauteen ja muihin säännöksiin on arvioitava (kunnianloukkaus, vainoaminen, yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen) päällekkäisyyksien välttämiseksi.
- 2) Alaikäiset on tunnistettava perusteluissa. Digitaalinen väkivalta kohdistuu usein nuoriin, ja viranomaisilla tulee olla velvollisuus ohjata nuori nopeasti tukeen.

Esimerkki: Digitaalinen väkivalta kohdistuu usein nuoriin esimerkiksi seurusteluväkivaltana tai koulukiusaamisena, jossa nuoren yhteystietoja levitetään häirinnän tueksi; tällöin nuori on ohjattava viivytyksettä tukeen.

Ehdotus erityisen suojelun tarpeessa olevan asianomistajan kuulustelua koskevien säännösten laajentamisesta koskemaan seksuaalirikoksen tai lähisuhdeväkivallan asianomistajan lasta tai asianomistajan kanssa samassa kotitaloudessa asuvaa hänestä riippuvaisessa asemassa olevaa henkilöä, joka on muodollisesti rikosprosessissa todistajan asemassa

Kannatamme ehdotusta. Esitämme seuraavat täydennykset:

- 1) Lapsi ei saa jäädä ilman suojelua prosessiaseman vuoksi. Suojelutarpeen sitominen tosiasialliseen asemaan on oikea ratkaisu.
- 2) Lapsen kuuleminen on toteutettava lapsiystävällisesti, mahdollisimman harvoin ja moniammatillisesti (esim. Barnahus-mallin mukaisesti).
- 3) Lapsen kuulemisen ajankohdan myöhästymisen ei saa estää lapsen psyykkisen voimien tukea ja psyykkistä hoitoa ja sen alkamista jo ennen kuulemistä.

Esimerkki: Lapsi, joka on toistuvasti nähnyt vanhempansa kohdistuvaa väkivaltaa, on rikosprosessissa usein todistajan eikä asianomistajan asemassa. Hänen suojelun tarpeensa on kuitenkin yhtä suuri. Suojelutoimet - lapsiystävällinen kuuleminen, kuulemisen tallentaminen ja kuulemiskertojen rajoittaminen - tulee kytkeä lapsen tosiasialliseen asemaan eikä hänen muodolliseen prosessiasemaansa, jotta vältetään uudelleentraumatisoituminen.

Ehdotus asianomistajan yhteystietojen välittämistä tukipalveluihin koskevan säännöksen laajentamisesta koskemaan erityisen suojelun tarpeessa olevaa seksuaalirikoksen tai lähisuhdeväkivallan asianomistajaa

Kannatamme ehdotusta. Esitämme seuraavat täydennykset:

- 1) Moni uhri ei hakeudu palveluihin ilman aktiivista ohjausta, joten välittämisen tulee olla pääsääntö, ei poikkeus, tutkittavan luvalla.
- 2) Lasten ja nuorten palvelut on käynnistettävä aktiivisesti niin, ettei vastuu avun hakemisesta jää kuormittuneelle vanhemmalle.
- 3) Suostumuksen edellytykset ja poikkeukset on säädettävä täsmällisesti.

Esimerkki: Raiskauksen uhri ei kriisitilanteessa useinkaan jaksakaan itse hakeutua palveluun, vaikka saisi esitteitä. Kun yhteystiedot välitetään tukipalveluun ja sieltä otetaan yhteyttä uhriin, apu tavoittaa hänet paremmin. Lähisuhdeväkivaltatilanteessa kuormittunut vanhempi ei aina ehdi hakea lapselle erikseen apua, joten lasten palvelut tulee käynnistää viranomaisaloitteisesti. Laissa on säädettävä, että välittäminen perustuu pääsääntöisesti uhrin suostumukseen, sekä määriteltävä selkeästi poikkeukset – esimerkiksi tilanteet, joissa lapsen turvallisuus on välittömästi vaarassa tai uhri ei kykene antamaan suostumusta

Ehdotus yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävästä jatkossa seurata ja arvioida Istanbulin sopimuksen ohella NKV-direktiivin tarkoittamia toimintapolitiikkoja ja toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on ehkäistä ja torjua direktiivin soveltamisalaan kuuluvan väkivallan kaikkia muotoja

Kannatamme ehdotusta. Tehtävään on osoitettava riittävät resurssit, jottei uusi seurantatehtävä heikennä muiden lakisääteisten tehtävien hoitamista. Seurannassa tulee huomioida myös haavoittuvien ryhmien palveluihin pääsy.

Seri-tukikeskuksia koskeva ehdotus

Kannatamme ehdotusta. Tämä on lausuntomme keskeisin kohta, ja esitämme seuraavat täydennykset:

- 1) Seri-tukikeskustoiminta on turvattava vähintään nykyisessä laajuudessaan ja sisällössään, ja rahoitus on turvattava nimenomaisesti lainsäädännöllä pysyvänä. Ilman pysyvää rahoitusta velvoite jää muodolliseksi.
- 2) Palvelun on oltava ympärivuorokautisesti saavutettavissa ja alueellisesti kattava koko maassa, myös harvaan asutuilla alueilla. Tähän on varattava riittävät henkilöstö- ja etäpalveluresurssit.
- 3) Uhrille on turvattava pääsy tutkimuksiin ja tukeen myös ilman rikosilmoitusta, sekä saumaton yhteys mielenterveyspalveluihin, lastensuojeluun ja nuorisopsykiatriaan.
- 4) Kolmannen sektorin toimijoiden rahoitus on turvattava lailla. Merkittävä osa uhrien tuesta ja ennaltaehkäisystä tuotetaan järjestöissä, kuten Ensi- ja turvakodeissa, Koskityössä, Tyttöjen ja Poikien Taloilla sekä väkivallan ehkäisyyn suuntautuvassa Pilari-hankkeessa. Näiden toiminta on liiaksi lyhytkestoisen hankerahoituksen varassa.

Mietinnössä todetaan (s. 188), että Seri-tukikeskusten kehittämiseen ja käynnistämiseen luotu valtion erillishankkeiden rahoitus päättyi vuoden 2023 lopussa ja että toimintaa rahoitetaan nykyisin hyvinvointialueiden yleiskatteelliselta momentilta (28.89.31), minkä perusteella esityksellä ei ole katsottu olevan taloudellisia vaikutuksia. Pidämme tätä arviota riittämättömänä ja katsomme, että

rahoitusmalli on Seri-toiminnan jatkuvuuden ja yhdenvertaisuuden kannalta keskeinen ongelma: 1) Yleiskatteellinen rahoitus altistaa Seri-toiminnan hyvinvointialueiden talouspaineille. Kun rahoitusta ei ole korvamerkitty, Seri-tukikeskusten resurssit kilpailevat alueen muiden sosiaali- ja terveysmenojen kanssa ja voivat supistua alueen taloustilanteen mukaan. Tämä vaarantaa palvelun jatkuvuuden ja saatavuuden. 2) Lisäksi malli synnyttää alueellista epätasa-arvoa. Seksuaaliväkivallan uhrin pääsy yhdenvertaiseen ja laadukkaaseen tukeen ei saa riippua asuinalueesta tai siitä, mikä hyvinvointialueen taloustilanne kulloinkin on.

Esitämme, että:

1) Seri-tukikeskusten rahoitus siirretään pois hyvinvointialueiden yleiskatteelliselta momentilta valtion erillis- ja korvamerkittyyn rahoitukseen. Näin toiminnan jatkuvuus ja yhdenvertainen saatavuus turvataan koko maassa talouspaineista riippumatta. Tämä on johdonmukaista myös sen kanssa, että velvoite Seri-keskusten ylläpidosta säädetään lakisääteiseksi – lakisääteinen velvoite edellyttää turvattua rahoitusta.

2) Seri-toiminnan valtakunnallinen koordinaatio turvataan lailla vähintään nykyisellä tasolla, eli THL:n yhteydessä toimivan ohjausryhmän ja säännöllisen auditoinnin kautta. Keskitetty koordinaatio, ohjaus ja auditointi takaavat palvelun tasalaatuisuuden eri keskuksissa, varmistavat yhtenäiset hoito- ja toimintakäytännöt sekä luovat edellytykset tutkimukselle ja tietopohjan kertymiselle.

Korostamme, että mietinnön arviota ”ei taloudellisia vaikutuksia” on tältä osin tarkistettava: lakisääteinen velvoite ilman turvattua rahoitusta ja lakisääteistä koordinaatiota jää helposti muodolliseksi.

Akuuttivaiheen jälkeen hakeutuvien uhrien tuki on turvattava. Seri-tukikeskustyötä tekevinä toteamme, että keskusten asiakkuus on käytännössä painottunut akuuttivaiheeseen (30 vuorokautta tapahtuneesta), mikä liittyy erityisesti oikeuslääketieteellisen näytteenoton aikaikkunaan. Ehdotettu terveydenhuoltolain 38 § ei aseta laissa tällaista aikarajaa, mutta toiminnan akuuttipainotteisuus on vakiintunut käytäntö. Kiinnitämme valmistelijoiden huomion siihen, ettei mietinnössä tai sen vaikutusarviossa käsitellä tätä toiminnallista reaalia eikä niitä uhreja, jotka häpeän tai muun traumaan liittyvän syyn vuoksi hakeutuvat apuun vasta myöhemmin.

Korostamme samalla, että 30 vuorokauden sisällä palvelun piiriin tulevat uhrin ovat Seri-tukikeskuksessa seurannassa vuoden ajan, ja keskusten hoito- ja seurantaprotokolla toteutuu mallikkaasti. Ongelmana ei siis ole akuuttivaiheen hoidon laatu, vaan se, että noin kuukauden mittainen aikaikkuna rajaa palvelun ulkopuolelle ne uhrin, jotka hakeutuvat avun piiriin vasta myöhemmin. Tämä kuukauden aikaikkuna ja sen ulkopuolelle jäävien uhrien tuki tulee hahmottaa ja ratkaista myös lain tasolla, jottei aikaraja jää pelkäksi vakiintuneeksi käytännöksi ilman lainsäätäjän kannanottoa. Häpeä estää usein ajoissa hoitoon hakeutumisen. Häpeän tunne on tyypillinen reaktio koettuun seksuaaliväkivaltaan, ja se estää monia uhreja hakeutumasta hoitoon ajoissa. Näin uhri jää akuuttivaiheen palvelujen ulkopuolelle juuri väkivallan luonteeseen liittyvästä syystä. Direktiivin

lähtökohta tukee tätä: uhria on tuettava ”ennen rikosoikeudellista menettelyä, sen kuluessa ja tarvittavan ajan sen jälkeen”. Tukea ei siis tule rajata akuuttivaiheeseen. Työterveyshuolto ja terveyskeskukset on osallistettava ja koulutettava näiden uhrien hoitoon, jotta akuuttivaiheen jälkeen hakeutuvat uhrit eivät jää ilman asiantuntevaa tukea. Vaihtoehtoisesti Seri-tukikeskusten palveluja on laajennettava kattamaan pidempi aikaväli. Tämä edellyttää erillistä resursointia.

Painotamme voimakkaasti, että kolmannen sektorin toimijat mahdollistavat tällä hetkellä näiden uhrien avunsaannin. Mikäli nykyistä mallia jatketaan, kolmannen sektorin rahoitus on ehdottomasti turvattava lainsäädännöllä. Ilman tätä akuuttivaiheen ulkopuolelle jäävät seksuaaliväkivallan uhrit jäävät tosiasiallisesti ilman tukea.

Seri-tukikeskuksiin liittyvä muutosehdotus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin

Kannatamme muutosta. Esitämme seuraavan huomion: Palvelujen on oltava tosiasiallisesti jatkossakin uhreille maksuttomia. Asiakasmaksut eivät saa muodostaa estettä avun hakemiselle erityisesti nuorille, pienituloisille ja tekijästä taloudellisesti riippuvaisille uhreille.

Vaikutukset

Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan?

Esityksen tavoitteet eivät toteudu ilman pysyvää ja riittävää rahoitusta. Korostamme:

- 1) Seri-tukikeskusten rahoitus on turvattava lakisääteisesti ja pitkäjänteisesti. Kuten edellä esitämme, rahoitus tulisi siirtää hyvinvointialueiden yleiskatteelliselta momentilta (28.89.31) valtion erillis- ja korvamerkittyyn rahoitukseen alueellisen epätasa-arvon välttämiseksi. Mietinnön arvio siitä, ettei esityksellä ole taloudellisia vaikutuksia (s. 188), on tältä osin tarkistettava.
- 2) Kolmannen sektorin rahoitus on turvattava, jottei palvelujen jatkuvuus ja osaaminen vaarannu hankekausien välissä.
- 3) Kustannukset painottuvat alkuun, säästöt syntyvät myöhemmin. Väkivallan uusiutumisen, raskaiden lastensuojelutoimien ja mielenterveyspalvelujen tarpeen väheneminen tuottaa pitkällä aikavälillä merkittäviä säästöjä. Lähisuhdeväkivallan suorat terveydenhuollon lisäkustannukset on arvioitu sadoiksi miljooniksi euroiksi vuodessa.

Millaisia vaikutuksia viranomaisten toimintaan arvioitte esityksellä olevan?

Yhteistyö tiivistyy poliisin, hyvinvointialueiden, Seri-tukikeskusten, lastensuojelun ja järjestöjen välillä, mikä edellyttää yhteisiä toimintamalleja ja selkeää tietojenvaihtoa.

Koulutus on välttämätöntä. Riskinarviointi ja uhrin kohtaaminen edellyttävät systemaattista ja toistuvaa koulutusta.

Resurssit ratkaisevat. Ilman riittäviä henkilöstöresursseja uudet velvoitteet jäävät käytännössä toteutumatta.

Millaisia muita yhteiskunnallisia vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan?

Turvallisuus ja luottamus vahvistuvat ja väkivallan varhainen tunnistaminen paranee. Ylisukupolvinen väkivalta vähenee, kun uhrin ja heidän lapsensa saavat tukea ajoissa. Ennakkovaikutusten arvioinnit on teetettävä, erityisesti lapsi- ja vammaisvaikutusten arviointi, ennen lopullisia ratkaisuja.

Millaisia muita vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan? (Esimerkiksi ihmisryhmiin kohdistuvat vaikutukset)

Pelkkä riskiryhmien tunnistaminen ei riitä, vaan se edellyttää konkreettisia toimenpiteitä. Seuraavista eri ihmisryhmiin kohdistuvista interventioista tulisi huolehtia:

Vammaiset henkilöt (kohonnut riski ja esteitä avunsaannissa):

Saavutettava tieto palveluista ja oikeuksista (selkokieli, viittomakieli, kuvatuki).

Esteetön pääsy turvakoteihin ja Seri-tukikeskuksiin sekä henkilökohtaisen avun turvaaminen.

Mahdollisuus hakea apua ilman, että mahdollinen tekijä (avustaja tai omainen) toimii tulkkina tai on läsnä.

Vammaispalvelujen ja väkivaltatyön yhteistyömalli sekä henkilöstön koulutus tunnistamaan hoivasuhteessa tapahtuva väkivalta ja kontrolli.

Maahanmuuttajataustaiset henkilöt (kieli, tiedon puute, kunniaan liittyvä väkivalta):

Maksuton ammattitulkkaus – lasta tai omaista ei käytetä tulkkina väkivalta-asioissa.

Monikielinen ja kulttuurisensitiivinen tieto oikeuksista ja palveluista osaksi kotoutumiskoulutusta.

Kunniaan liittyvän väkivallan ja pakkoavioliittojen tunnistamiskoulutus ammattilaisille sekä yhteistyö yhteisöjen ja järjestöjen kanssa.

- Selkeä viesti, ettei oleskelulupa-asema esty avun hakemista.

Lapset ja nuoret (seurusteluväkivalta, digitaalinen väkivalta, altistuminen):

- Seurusteluväkivallan tunnistaminen ja ehkäisy osaksi koulujen opetusta sekä matalan kynnyksen palvelu nuorille.

- Nopea ja selkeä toimintamalli digitaaliseen väkivaltaan puuttumiseksi kouluissa.

- Barnahus-mallin mukainen lapsiystävällinen kuuleminen.

- Kouluterveydenhuollon ja opiskeluhoollon roolin vahvistaminen tunnistamisessa ja tukeen ohjaamisessa.

Ikääntyneet (lähisuhde- ja hoivaväkivalta jää usein tunnistamatta):

- Kotihoidon ja omaishoidon henkilöstön koulutus tunnistamaan hoiva- ja lähisuhdeväkivalta.

- Systemaattinen väkivallasta kysyminen ikääntyneiden palveluissa.

- Matalan kynnyksen ilmoituskanava sekä muistisairaiden erityistarpeiden huomioiminen.

Ihmiskaupan tunnistaminen (kytkös pakkoavioliittoihin ja seksuaaliseen hyväksikäyttöön):

- Ammattilaisten koulutus tunnistamaan ihmiskaupan indikaattorit lähisuhde- ja seksuaaliväkivaltatilanteissa.

- Selkeät ohjautumispolut ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään.

- Pakkoavioliittojen ja seksuaalisen hyväksikäytön kytkös ihmiskauppaan tunnistettava jo esitutkinnassa.

Vaihtoehtoiset ratkaisut

Onko jokin muu tapa, jolla direktiivin edellyttämät vähimmäisvelvoitteet voitaisiin toteuttaa?

Lainsäädäntö antaa vahvimman perustan. Osa velvoitteista olisi toteutettavissa hallinnollisin ohjein, mutta lainsäädäntö varmistaa yhdenmukaisuuden ja oikeusvarmuuden koko maassa. Vähimmäistaso ei riitä – ks. ennaltaehkäisyä koskevat ehdotuksemme edellä.

Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Miten kommentoitte mietinnön näkemyksiä, jotka koskevat suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä (mietinnön jakso 11)?

Tavoitteet ovat perusoikeuksien mukaisia.

Muut havaintonne ja kommenttinne esitysluonnoksesta

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Rikoksen tekeminen lapsen läsnä ollessa (lapsirauharikos): Pidämme työryhmän johtopäätöstä ongelmallisena lapsen oikeuksien ja lapsen edun näkökulmasta. Väkivallan näkeminen, kuuleminen tai sen ilmapiirissä eläminen voi aiheuttaa lapselle pitkäkestoisia haittoja. Esitämme harkittavaksi, että lapsen läsnä ollessa tehty väkivalta huomioidaan nykyistä vahvemmin rangaistuksen mittaamisessa tai muulla tavoin rikosoikeudellisessa arvioinnissa.

Katsomme, ettei naisiin kohdistuvan väkivallan torjunnassa tule tyytyä direktiivin vähimmäistasoon. Ennaltaehkäisy ei saa jäädä julistuksenomaiseksi tavoitteeksi, vaan se on toteutettava rakenteellisin, velvoittavin ja mitattavin toimin. Korostamme erityisesti seksuaalikasvatuksen lakisääteisyyttä, yhteiskunnallista asennekasvatusta sekä neuvolapalvelujen roolia väkivallan varhaisessa tunnistamisessa ja puheeksi otossa. Mielestämme seksuaalikasvatus tulisi tehdä lakisääteiseksi ja velvoittavaksi aina varhaiskasvatuksesta toisen asteen oppilaitoksiin sisältyen opetussuunnitelmaan, jottei opetus jää koulu- tai opettajakohtaisen harkinnan varaan. Määriteltyjen sisältöjen tulisi kattaa: suostumus, oman kehon koskemattomuus, rajojen tunnistaminen, turvataidot, terveet ihmissuhteet sekä digitaalinen turvallisuus (kuvien jakaminen ilman suostumusta, verkkohäirintä). Opettajien koulutus aiheesta tulisi varmistaa yhtenäisellä, tutkimusperustaisella materiaalilla. Maahanmuuttajien seksuaalikasvatus tulisi turvata systemaattisena, kaikille maahantulijoille pakollisena koulutuksena ja kurssituksena osana kotoutumista.

Muut havaintonne ja kommenttinne direktiivin vähimmäisvelvoitteita pidemmälle menevistä (kansallisista) tarpeista naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumiseksi?

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Työryhmän mietintö turvaa direktiivin vähimmäistason, mutta ei kaikilta osin täytä direktiivin edellyttämää koordinaation ja toimeenpanokyvyn tasoa, erityisesti paikallistason yhteensovittamisen ja siihen vaadittavan resursoinnin osalta. Erityisesti paikallisen tason yhteensovittaminen, koordinaatio ja niihin varattu resurssi jäävät mietinnössä riittämättömästi huomioiduksi. Näin ollen koordinaation ja siihen kohdennettujen resurssien puute muodostaa keskeisen toimeenpanoriskin direktiivin velvoitteiden kannalta.

Direktiivin toimeenpano edellyttää nimenomaisesti koordinaatiota eri hallinnontasoilla. Direktiivin 38 artikla velvoittaa koordinoimaan toimia kansallisen tason lisäksi myös alue- ja tarvittaessa paikallistasolla. Lisäksi 40 artikla korostaa toimijoiden välistä yhteistyötä, ja mietinnössä todetaan, että direktiivin toimeenpano edellyttää koordinaatiota. Käytännössä toimeenpano toteutuu kuitenkin hyvinvointialueilla paikallisesti yhteensovitettuna työnä, mikä edellyttää selkeitä rakenteita, vastuutahoja ja riittävää resursointia.

Hyvinvointialueiden koordinoimana toimii jo nykyisin useita moniammatillisia ja monitoimijaisia rakenteita, kuten MARAK-työryhmiä, joita on Suomessa tällä hetkellä 37 lähes kaikilla hyvinvointialueilla. Lisäksi alueilla toimii lähisuhdeväkivallan ehkäisyn työryhmiä, ohjausryhmiä sekä joillakin alueilla erillisiä seksuaaliväkivallan ehkäisyn verkostoja. Rakenteet ja niiden toimivuus kuitenkin vaihtelevat merkittävästi alueittain. Rakenteiden olemassaolo ei yksin riitä, vaan niiden toimivuus, kattavuus ja resursointi ratkaisevat suoraan direktiivin tavoitteiden toteutumisen.

THL:n selvityksen Tilannekuva väkivallan ehkäisyn rakenteista hyvinvointialueilla:

Väkivaltakoordinaattorien verkostolle toteutetun kyselyn tuloksia (2026) mukaan moniammatillisen työn koordinointi ja rakenteiden resursointi eivät ole kaikilla hyvinvointialueilla riittäviä, mikä heikentää direktiivin tavoitteiden yhdenvertaista toteutumista. Tämä korostaa tarvetta varmistaa koordinaation ja yhteistyörakenteiden systemaattinen resursointi kaikilla hyvinvointialueilla. Näin ollen ilman alue- ja paikallistason resursoitua koordinaatiota direktiivin 38 ja 40 artiklojen velvoitteet eivät käytännön tasolla toteudu.

Lisäksi direktiivin 34 artiklan mukaiset ennaltaehkäisevät toimenpiteet, kuten valistus ja tietoisuuden lisääminen, edellyttävät toteutuakseen koordinoitua ja suunnitelmallista yhteistyötä eri toimijoiden välillä myös paikallisella tasolla. Ilman nimettyä koordinaatiota ja siihen varattua resurssia ennaltaehkäisevät toimet jäävät hajanaisiksi. Yhteistyötä tehdään järjestämislain 7§ mukaisesti hyvinvointialueilla, mutta paikallisella tasolla. THL:n (2026) selvityksen mukaan väkivallan ehkäisyn koordinaattorien määrä on vähentynyt vuodesta 2023, mikä heikentää rakenteiden toimivuutta. Tämä kehitys on ristiriidassa direktiivin toimeenpanon edellyttämän koordinaation vahvistamisen kanssa. Tilanne myös osoittaa, että nykyinen ohjaus ei riitä turvaamaan yhdenvertaista toteutumista.

Osaaminen ja koulutus

Nykytilanteessa osaamisen kehittäminen on pitkälti työnantajakohtaista ja vaihtelevaa, mikä johtaa merkittäviin eroihin väkivallan tunnistamisessa ja siihen puuttumisessa. Direktiivin 36 artikla edellyttää ammattihenkilöiden systemaattista koulutusta. Artiklan 5 ja 6 kohdat täsmentävät, että terveydenhuollon ammattihenkilöstön tulee saada kohdennettua koulutusta väkivallan (mm. naisen sukuelinten silpomisen) tunnistamisesta ja hoidosta sekä esihenkilöiden koulutusta työssä tapahtuvan seksuaalisen häirinnän tunnistamiseen, ehkäisyyn ja siihen puuttumiseen.

Samanaikaisesti Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelmassa 2026-2033 (toimenpide 1.10) edellytetään keskeisten ammattialojen ja niiden osaamisvaatimusten määrittelyä. Suomessa osaamista koskeva sääntely (esim. sosiaalihuollon ammattihenkilölaki 5 § ja terveydenhuollon ammattihenkilölaki 18 §) korostaa jatkuvaa osaamisen ylläpitämistä, mutta ei riittävästi varmistaa väkivallan tunnistamiseen ja ehkäisyyn liittyvän osaamisen systemaattista sisällyttämistä ammattialojen peruskoulutukseen.

Useissa maissa, kuten Ruotsissa ja Norjassa, asia on ratkaistu lainsäädännöllä. Ruotsissa esimerkiksi Skollag (2010:800) ja Hälso- och sjukvårdslag (2017:30) sisältävät velvoitteita väkivallan ehkäisyyn ja tunnistamiseen liittyvästä osaamisesta. Norjassa vastaavia velvoitteita sisältyy Lov om helsepersonell-lainsäädäntöön sekä koulutusta koskevaan sääntelyyn. Vastaavanlainen velvoittavuus tulisi arvioida myös Suomessa osana direktiivin toimeenpanon vahvistamista. koulutuksen systemaattista varmistamista direktiivin 36 artiklan velvoitteet jäävät käytännössä osittain toteutumatta.

Direktiivi ei sinällään edellytä lainsäädännön muuttamista, mutta sen tavoitteiden toteutuminen käytännössä edellyttää nykyistä vahvempaa ja velvoittavampaa ohjausta eri ammattialojen koulutuksen osalta.

Johtopäätös ja ehdotukset

- hyvinvointialueille säädetään tai muuten velvoittavasti ohjataan riittävä väkivallan ehkäisyn koordinaatioresurssi
- paikallistason yhteistyörakenteet turvataan osana toimeenpanoa
- väkivallan tunnistaminen ja ehkäisy sisällytetään velvoittavasti keskeisten ammattialojen peruskoulutukseen jo ennen työelämää

Ilman näitä toimenpiteitä direktiivin tavoitteet voivat jäädä käytännössä osittain toteutumatta, eikä palvelujen yhdenvertaisuus toteudu valtakunnallisesti.

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kiitämme mahdollisuudesta osallistua lainvalmisteluun. Seri-tukikeskuksena näemme työssämme, mikä uhria auttaa: oikea-aikainen tuki, ammattitaitoinen kohtaaminen ja se, ettei uhri eikä hänen lähipiirinsä jää yksin. Kannatamme työryhmän keskeisiä ehdotuksia, mutta korostamme, että paraskaan laki ei toteudu ilman pysyvää rahoitusta ja riittäviä resursseja palveluille sekä ennaltaehkäisylle. Pyydämme, että edellä esitetyt täydennykset otetaan huomioon jatkovalmistelussa.

Mäkikallio-Anttila Kaarin
TYKS Naistenklänikka - Naistenklänikka, Turun yliopistollinen keskussairaala,
Varsinais-Suomen hyvinvointialue